

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหาของการวิจัย

อิสลามเป็นวิถีชีวิตที่อัลลอฮ์ ﷻ ประทานให้แก่มวลมนุษยชาติที่ครอบคลุมทุก ๆ มิติของการดำรงชีวิต ได้แก่ หลักอะกีดะฮ์ (ความเชื่อ) ชะรีอะฮ์ (การปฏิบัติ) และอัคลาก (คุณธรรมจริยธรรม) อิสลามกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับจักรวาล นอกจากนี้หลักชะรีอะฮ์ยังประกอบไปด้วย ระเบียบสังคม การเมืองการปกครอง กฎหมาย เศรษฐกิจ และอื่น ๆ เป็นต้น

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสเกี่ยวกับความครอบคลุมของอิสลามว่า

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ
الْإِسْلَامَ دِينًا﴾

(المائدة: بعض من آية 3)

ความหมาย “วันนี้ข้าได้ให้สมบูรณ์แก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งศาสนาของพวกเจ้าและข้าได้ให้ครบถ้วนแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งความกรุณาเมตตาของข้า และข้าได้เลือกอิสลามให้ เป็นศาสนาแก่พวกเจ้าแล้ว”

(อัลมาอิดะฮ์ : ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 3)

จากอายะฮ์ข้างต้น เมาดูตี¹ ได้อธิบายว่า อัลลอฮ์ได้ให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่สมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วยระบบความคิด การปฏิบัติ และอารยธรรมที่สมบูรณ์ตลอดจนได้วางหลักการและคำสั่งรายละเอียดสำหรับการแก้ปัญหาของมนุษย์ทั้งหมด ดังนั้น มนุษย์ไม่จำเป็นที่จะต้องไปแสวงหาทางนำและคำสั่งจากแหล่งอื่นได้อีก (เมาดูตี, 2551 : 438)

การดำรงชีวิตของมุสลิมจำเป็นจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องตามหลักการอิสลาม ถึงแม้อิสลามถือว่าการใช้ชีวิตในโลกนี้เป็นโลกชั่วคราวเท่านั้น เป็นโลกแห่งการทดสอบและโลกหน้าเป็นโลกแห่งชีวิตที่แท้จริงและนิรันดร์ แต่อิสลามมิได้ปฏิเสธบทบาททางเศรษฐกิจ ในทางตรงกันข้ามอิสลามกลับมองว่าเศรษฐกิจเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์และมีความสำคัญต่อสังคม (บรรจง บินกาชัน, 2543 : 1 - 3) เป้าหมายทางเศรษฐกิจอิสลามที่สำคัญประกอบด้วย 4 ประการ

¹ เมาลานา ซัยยิด อบูล อะลา เมาดูตี เกิดเมื่อปี 1903 เสียชีวิตปี 1979 ณ ประเทศปากีสถาน

ได้แก่ 1) การนำระบบเศรษฐกิจให้อยู่ภายใต้ของกรอบศีลธรรมที่เป็นบรรทัดฐานของอิสลาม
 2) ความเป็นภราดรภาพและความยุติธรรม 3) การกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมกันในสังคม
 4) ยอมรับอิสรภาพในการเลือกสรรที่อยู่ในขอบเขตของสวัสดิการทางสังคม (Chapra, 1979 : 6)
 ระบบเศรษฐกิจอิสลามจะต้องดำเนินงานภายใต้กรอบของหลักกฎหมายอิสลาม ซึ่งไม่อนุญาตให้
 ประกอบธุรกรรมทางเศรษฐกิจโดยมีความเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย การพนัน ความไม่แน่นอน (เกินเลย)
 และสิ่งอื่น ๆ ที่ขัดกับหลักการศาสนา หลักกฎหมายอิสลามมิได้ปฏิเสธนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่มนุษย์
 คิดค้นขึ้นตราบใดที่สิ่งนั้นไม่ขัดต่อหลักการอิสลาม สถาบันการเงินถือว่าเป็นนวัตกรรมชนิดหนึ่งเพื่อ
 ตอบสนองความจำเป็นและอำนวยความสะดวกทางการเงินให้แก่มนุษย์ และปัจจุบันธนาคาร
 พาณิชยมียบทบาทสำคัญต่อระบบการเงินที่มีความเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลัก
 กฎหมายอิสลาม

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَأَخْلَأَ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا ﴾

(البقرة : بعض من آية 275)

ความว่า “และอัลลอฮ์นั้นทรงอนุมัติการค้าขาย และทรงห้ามการ
 เอาดอกเบี้ย”

(อัลบะเกาะเราะฮะฮ์ : ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 275)

และหะดีษจากญาบิร ﷺ ได้รายงานว่า

((لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آكِلَ الرِّبَا، وَمُؤَكَّلَهُ وَكَاتِبَهُ،
 وَشَاهِدِيهِ، وَقَالَ: هُمْ سَوَاءٌ))

(أخرجه مسلم، د.ت. : 1598)

ความว่า “ท่านรอซูล ﷺ ทรงสาปแช่งผู้ที่กินดอกเบี้ย ผู้ให้ดอกเบี้ย
 ผู้ที่เขียนสัญญาและพยานของเขา และท่านกล่าวว่า พวกเขาอยู่ใน
 ฐานะที่เท่าเทียมกัน (ในบาป)”

(บันทึกโดย Muslim, n.d. : 1598)

ดอกเบี้ยเป็นสิ่งต้องห้าม (หะรออม) ในทุกศาสนาแห่งฟากฟ้า (ศาสนายิว, คริสต์ และ
 อิสลาม) สาเหตุที่ต้องห้ามนั้นก็เนื่องจากเป็นอันตรายที่ร้ายแรง (Sābiq, 1983: 3/176) และเป็นสิ่งที่
 ให้โทษมหันต์ต่อมนุษยชาติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตใจ และจริยธรรม ดังนั้น ดอกเบี้ยจึงเป็นสิ่ง
 ต้องห้ามอย่างเด็ดขาดสำหรับมุสลิม การปฏิบัติของสถาบันการเงินอิสลามจึงมีความแตกต่างกับ
 สถาบันการเงินพาณิชย์ทั่วไปเนื่องจากสถาบันการเงินอิสลามจำเป็นจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย
 และมีสัญญาธุรกรรมทางการเงินที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายอิสลาม

การเงินอิสลามถูกนำไปใช้ในสถาบันการเงินครั้งแรกตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 โดยกลุ่มนักฟื้นฟูอิสลามที่ต้องการจะทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมุสลิมวางบนพื้นฐานของหลักชะรีอะฮฺ ธนาคารอิสลามเกิดขึ้นครั้งแรกในเมืองมิตฆอเมอร์ (Mit Ghamr) ประเทศอียิปต์ในปี ค.ศ.1963 เพื่อเป็นการทดลองการนำหลักการอิสลามที่ห้ามเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยมาใช้ในสถาบันการเงิน (มนชยา อูรยุศ, 2556 : 13) การดำรงอยู่ของสถาบันการเงินอิสลามมีความจำเป็นจะต้องปฏิบัติโดยการใช้สัญญาทางการเงิน ได้แก่ มุฎอเราะบะฮฺ (Mudārabah), มุฆาเราะกะฮฺ (Mushārahah), มุรอบะหะฮฺ (Murābahah), สะลัม (Salam), อิสติซนาอ์ (Istisna'), และอิญาเราะฮฺ (Ijārah) เป็นต้น (Shofawati, 2014: 1)

สถาบันการเงินในประเทศไทยในรูปแบบสหกรณ์อิสลามนั้นเกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2530 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามของมุสลิมในประเทศไทยในการนำอิสลามมาสู่การปฏิบัติในด้านเศรษฐกิจสังคม และเป็นการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ (ธวัช นุ้ยผอม, 2557 : 579) ในปี พ.ศ. 2545 ได้มีการจัดตั้งเครือข่ายสหกรณ์อิสลามแห่งประเทศไทยขึ้น ด้วยความพยายามในการดำเนินงานของเครือข่าย ฯ ตลอดระยะเวลา 10 กว่าปีที่ผ่านมา ทำให้มีสมาชิกสหกรณ์ จำนวน 29 แห่ง มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 237,844 คน และมีสินทรัพย์ทั้งสิ้น 7,903,328,821 บาท ที่ดำเนินการสหกรณ์ในรูปแบบปลอดดอกเบี้ยครอบคลุมทั่วประเทศ รวมทั้งในกรุงเทพฯ (เครือข่ายสหกรณ์อิสลามแห่งประเทศไทย, 2559) และในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากก็มีสหกรณ์อิสลามเกิดขึ้นหลายแห่ง เพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของคนในพื้นที่ ทั้งการฝากเงินและบริการสินเชื่อที่ถูกต้องตามหลักชะรีอะฮฺ สหกรณ์อิสลามบิना จำกัด เป็นสหกรณ์ที่ได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสหกรณ์ เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2543 มีพื้นที่ดำเนินการได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา สตูล และพัทลุง เป็นสหกรณ์ที่ดำเนินงานธุรกรรมการเงินตามหลักบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม (สหกรณ์อิสลามบินาจำกัด, ม.ป.ป.)

การดำเนินงานของสหกรณ์อิสลามนั้นมีความคล้ายกับสหกรณ์ทั่วไปที่จะต้องรับผิดชอบต่อผู้ที่มีหุ้นส่วน ผู้ฝากเงิน ผู้ลงทุน และสังคมโดยรวม แต่สหกรณ์อิสลามจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายอิสลาม สหกรณ์อิสลามจึงมีสัญญาทางการเงินที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายอิสลาม ได้แก่ มุฆาเราะกะฮฺ มุฎอเราะบะฮฺ มุรอบะหะฮฺ อิญาเราะฮฺ และก้อรฎูลหะสัน สินเชื่อภายใต้หลักสัญญาการซื้อขายแบบมุรอบะหะฮฺเป็นสัญญาทางการเงินอิสลามที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในระบบสหกรณ์อิสลาม ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 70 - 80 ที่ใช้ในสหกรณ์อิสลาม (มุฮัมหมัดฟาดีล มะมิง, 2550) จากการศึกษาพบว่า มีมุสลิมจำนวนมากที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการบริหารสินเชื่อของสหกรณ์ และผลิตภัณฑ์สินเชื่อในรูปแบบอิสลาม ส่วนปัญหาที่พบเจอในการดำเนินงานของสหกรณ์อิสลามบินา จำกัด พบว่า สหกรณ์มีแนวโน้มว่าจะมีรายได้ค้างรับเพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากมีลูกหนี้ผิดสัญญาชำระหนี้มากขึ้น (สหกรณ์อิสลามบินา จำกัด ,2560 : 47) ด้วยเหตุนี้

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะทำวิจัยเกี่ยวกับหัวข้อระบบสินเชื่อของสหกรณ์อิสลาม โดยจะมุ่งเน้นศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อระบบการบริหารสินเชื่อของสหกรณ์ ปัญหาการบริหารสินเชื่อของสหกรณ์ ตลอดจนศึกษาแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาการบริหารสินเชื่อที่เหมาะสมแก่สหกรณ์อิสลาม

1.2 อัลกุรอาน อัลหะดีษ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สินเชื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ถูกใช้ในการแสวงหาผลกำไรของสถาบันการเงินทั่วไปในปัจจุบัน สถาบันการเงินอิสลามก็มีระบบสินเชื่อเช่นกัน การให้บริการสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามจะมีความแตกต่างจากสถาบันการเงินทั่วไป เนื่องจากสถาบันการเงินจะมีผลิตภัณฑ์ทางการเงินอิสลามที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย ผู้วิจัยขอกล่าวถึงอัลกุรอาน อัลหะดีษ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสินเชื่อ ดังนี้

1.2.1 อัลกุรอาน

การศึกษาจากอัลกุรอานที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อ ปรากฏว่ามีอายะฮ์ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

อายะฮ์ที่ 1 อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾

(البقرة : بعض من آية 275)

ความหมาย “และอัลลอฮ์นั้นทรงอนุมัติการค้าขาย และทรงห้ามการเอาดอกเบี้ย”

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 275)

อิมามอัฏเฐาะบะรียฺ ได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า เป็นอายะฮ์ที่ถูกประทานลงมาเนื่องจากในสังคมญาฮิลียะฮ์ได้มีการปฏิบัติการค้าขายแบบผ่อนชำระด้วยการเพิ่มราคา (al-Zuhailī, 2002: 312) และอิมามอัชเชากานียฺ ได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า แท้จริงอัลลอฮ์ได้ทรงอนุมัติการค้าขาย และทรงห้ามการค้าขายประเภทหนึ่งประเภทใดที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย (al-Shaukānī, 1414: 1/339) จากทั้งสองทัศนะข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสินเชื่อในรูปแบบอิสลาม คือ การซื้อขายลักษณะการผ่อนชำระบวกด้วยกำไร ซึ่งกำไรนั้นไม่ใช่ดอกเบี้ย

อายะฮ์ที่ 2 อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ
وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ ﴾

(البقرة : بعض من آية 282)

ความหมาย “บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! เมื่อพวกเขาต่างมีหนี้สินกัน จะด้วยหนี้สินใด ๆ ก็ตาม จนกว่าจะถึงกำหนดเวลา (ใช้หนี้) ที่ถูกระบุไว้แล้ว ก็จงบันทึกหนี้สินนั้นเสีย และผู้เขียนก็จงบันทึกระหว่างพวกเขาด้วยความเที่ยงธรรม”

(อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 282)

ท่านอิบนุ อับบาส ได้อธิบายว่า (تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ) หมายถึง (السَّلْمُ) อัซสะลัม คือ การซื้อขายแบบชำระล่วงหน้าแต่มอบส่งสินค้าในภายหลัง (al-Shaukānī, 1414: 1/349) จากทัศนะข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการซื้อขายแบบสละมเป็นการซื้อขายลักษณะของการติดหนี้ที่มีข้อตกลงกำหนดมอบส่งสิ่งของในภายหลัง (อนาคต) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของสินเชื่อ การซื้อขายประเภทนี้ได้มีการปฏิบัติมาแล้วในสมัยของท่านเราะซูล ﷺ และอิมามอัลมุรอซีญ์ ได้อธิบายอายะฮ์นี้ว่า เป็นอายะฮ์ที่เกี่ยวข้องกับอัลกอฎฎ (การกู้ยืม) และอัซสะลัม (al-Murāghī, 1946: 3/72)

อายะฮ์ที่ 3 อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ
بِتَّجَارَةٍ عَنْ تَرْضَىٰ مِنْكُمْ ﴾

(النساء : بعض من آية 29)

ความหมาย “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย ! จงอย่ากินทรัพย์สินของพวกเขา ในระหว่างพวกเขาโดยมิชอบ นอกจากมันจะเป็นการค้าขายที่เกิดจากความพอใจในหมู่พวกเขา”

(อันนิสาอ์ : ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 29)

อิบนุ กะซีร์ อธิบายว่า อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงห้ามมิให้กินทรัพย์สินระหว่างมนุษย์ด้วยกัน โดยวิธีที่มีชอบ และการละเมิดสิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งด้วยวิธีการใด ๆ ที่ให้ได้มาของทรัพย์สินนั้น ไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ เช่น การกินดอกเบี้ย การพนันและสิ่งทีคล้ายคลึงกับสิ่งต้องห้าม นอกจากการซื้อขายที่เกิดจากความพึงพอใจระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย (Ibnu Kathīr, 1999/2 :268) การทำสัญญาสินเชื่อจะต้องเกิดจากความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ ระหว่างผู้ขอสินเชื่อ และผู้ให้สินเชื่อ

1.2.2 อัลหะดีษ

จากการศึกษาอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับสินเชื่อ ปรากฏว่ามีตัวบทหะดีษที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

หะดีษที่ 1 จากท่านหญิงอาอิชะฮฺ (เราะฎิยัลลอฮูอันฮา) รายงานว่า
 ((«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اشْتَرَى طَعَامًا مِنْ يَهُودِيٍّ إِلَى
 أَجَلٍ، وَرَهْنَهُ دِرْعًا مِنْ حَدِيدٍ»))

(أخرجه البخاري، 1422 : 2386)

ความหมาย “ท่านนบี ﷺ ได้ซื้ออาหารจากชาวยิวคนหนึ่ง โดยราคาผ่อน โดยท่านได้นำเสื้อเกราะที่ทำจากเหล็กเป็นประกันหนี้ไว้”

(บันทึกโดย al - Bukhārī, 1422: 2386)

อิบนุ อัลมุญซิบ กล่าวว่า บรรดานักหะดีษมีทัศนะที่เห็นพ้องกันว่า หะดีษนี้หมายถึง การซื้อขายในลักษณะการติดหนี้ (หนี้ที่เป็นข้อตกลงระยะเวลาการชำระคืนในอนาคต) ซึ่งการซื้อขายลักษณะดังกล่าวนี้เป็นที่อนุญาต (Ibn Baṭāl, 2003: 6/512) และวะฮะบะฮฺ อัลซุฮัยลีย์ มีทัศนะว่า (إلى أجل) หมายถึง การซื้อขายในรูปแบบสะสมหรือสะสมหนี้เอง (Zuhailī, 2002: 312)

หะดีษที่ 2 ท่านเราะฮ์สูล ﷺ กล่าวว่า

((«مَنْ أَسْلَفَ فِي شَيْءٍ، فَفِي كَيْلٍ مَعْلُومٍ، وَوَزْنٍ مَعْلُومٍ، إِلَى أَجَلٍ
 مَعْلُومٍ»))

(أخرجه البخاري، 1422 : 2240)

ความหมาย “ผู้ใดที่ทำการซื้อขายสิ่งของแบบสะสม ก็จงขายในจำนวนที่แน่นอน และปริมาณที่แน่นอน ภายในการกำหนด (ระยะเวลา) ที่แน่นอน”

(บันทึกโดย al-Bukhārī, 1442: 2240)

คำว่า سلف หรือเรียกอีกคำหนึ่งว่า سلم ซึ่งทั้งสองคำนี้มีความหมายเหมือนกัน คือ การซื้อขายที่มีการกำหนดการมอบส่งสิ่งของในภายหลัง (อนาคต) โดยที่ลักษณะของสิ่งของนั้นเป็นที่รู้จักกันของทั้งฝ่าย (ผู้ซื้อและผู้ขาย) และการชำระหนี้เกิดขึ้นในขณะการทำสัญญาการซื้อขาย (Qāsim, 1990: 3/296) หะดีษดังกล่าวเป็นหลักฐานของการซื้อขายแบบสะสม ลักษณะของการซื้อขายแบบสะสมนั้นเป็นการซื้อขายในลักษณะของการติดหนี้ที่มีข้อตกลงกำหนดการมอบส่งสิ่งของหรือสินค้าในภายหลัง (อนาคต) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของสินเชื่อ

หะดีษที่ 3 หะดีษจากญาบิร رضي الله عنه ได้รายงานว่า

((لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آكِلَ الرِّبَا، وَمُؤَكِّلَهُ وَكَاتِبَهُ،
وَشَاهِدِيهِ، وَقَالَ: هُمْ سَوَاءٌ))

(أخرجه مسلم، د.ت.: 1598)

ความว่า “ท่านรอซูล ﷺ ทรงสาปแช่งผู้ที่กินดอกเบี้ยผู้ให้ดอกเบี้ย ผู้ที่เขียนสัญญาและพยานของเขา และท่านกล่าวว่า พวกเขาอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกัน (ในบาป)”

(บันทึกโดย Muslim, n.d.: 1598)

อัลนะวะวี ย กล่าวว่า สัญญาการซื้อขายในรูปแบบบริบาระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย การเป็นพยานของระหว่างทั้งสองเป็นสิ่งต้องห้าม เช่นเดียวกับกับการให้สนับสนุนในสิ่งที่บาฏิล²ก็เป็นสิ่งต้องห้าม (al-Nawawī, 1392: 11/26) จากหะดีษข้างต้นแสดงว่าการทำสัญญาสินเชื่อนั้นไม่ว่าจะเป็นสัญญาในรูปแบบใดก็ตามจำเป็นจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย

1.2.3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้า เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสินเชื่อ ผู้วิจัยพบว่า มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสมควร ทั้งที่เป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ บทความวิจัย สามารถสรุปได้ดังนี้

การบริการสินเชื่อของสถาบันการเงินอิสลามทั่วไป ผู้ให้สินเชื่อไม่สามารถเรียกเก็บดอกเบี้ยและผู้ขอสินเชื่อไม่สามารถจ่ายดอกเบี้ยได้เช่นกัน แต่สถาบันการเงินอิสลามสามารถรับผลกำไรได้จากการซื้อขายสินค้า (Abdullah and Chee, 2010: 135) การกู้เงินภายใต้ระบบทุนนิยมมีความเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย ซึ่งดอกเบี้ยได้ถูกระบุอย่างชัดเจนในอัลกุรอานและอัลหะดีษว่าเป็นสิ่งต้องห้าม ดังนั้นการให้บริการสินเชื่อในสถาบันการเงินอิสลามจะต้องกระทำด้วยวิธีการซื้อขายสินค้าที่สอดคล้องกับหลักชะรีอะฮ์ (Razak, Mohamed and Taib, 2008: 4 – 5) สถาบันการเงินอิสลามจึงมีผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักชะรีอะฮ์มากมายที่เปิดให้บริการ ได้แก่ มุรอบะฮะฮ์ มุฏอเราะฮะฮ์ มุฆาเราะฮะฮ์ อีญาเราะฮะฮ์ สะลัม อิสติซนาอ์ และกอรฎู อัลหะสัน (Ahmad, 1993: 33)

สถาบันการเงินอิสลามในประเทศไทยทั้งที่เป็นในรูปแบบธนาคารอิสลามและสหกรณ์อิสลาม ส่วนมากแล้วจะใช้รูปแบบการซื้อขายแบบการผ่อนชำระ ซึ่งจากการศึกษารูปแบบสัญญาสินเชื่อนี้ตามหลักชะรีอะฮ์ที่ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยใช้ในการให้บริการสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ หลักบัยอ อัลฮินะฮ์ หลักบัยอ มุรอบะฮะฮ์และบัยอ บิซชะมัน อาญูล และหลักอีญาเราะฮะฮ์ วัลอิกตินาอ์ (ม.ล.พงศัรพีพร อาภากร และคณะ, 2556: 73) ส่วนการดำเนินงานของ

² บาฏิล หมายถึง สิ่งที่มีขอบหรือละเมิดในหลักการอิสลาม

สหกรณ์อิสลามในประเทศไทยส่วนมากใช้รูปแบบการซื้อขายแบบผ่อนชำระเช่นกัน แต่ปัญหาที่พบมากในการดำเนินงานของสหกรณ์อิสลาม คือ มุสลิมจำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเงินอิสลาม และปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายข้อบังคับในการดำเนินงานของสหกรณ์อิสลาม จึงประสบปัญหาความคล่องตัวในการปฏิบัติสัญญาต่าง ๆ (มุฮัมหมัดฟาดีล มะมิง, 2550: 204-205)

จากการศึกษาการดำเนินงานของสหกรณ์โดยทั่วไป พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์ และยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและปรัชญาสหกรณ์ ขั้นตอนการให้บริการสินเชื่อ (ประสพชัย พสุนนท์, 2558: 93 ประเสริฐ จรรยาสุภาพ และรัตนา โพธิสุวรรณ, 2545: 43) และผลิตภัณฑ์สินเชื่อตามหลักชะรีอะฮ์ (อานิส พัฒนปรีชาวงศ์, 2553: 24) สหกรณ์จึงควรมีการแนะนำเกี่ยวกับการบริหาร และกำหนดแนวทางการบริหารไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ควรมีการควบคุมสินเชื่อแต่ละประเภท มีการกำหนดนโยบายตั้งแต่ขั้นตอนการพิจารณา และการอนุมัติสินเชื่อ จนถึงการประเมินและการติดตามสินเชื่อ (ปิยะมาศ ม่วงเปลี่ยน, 2555: บทคัดย่อ) โดยทั่วไปการพิจารณาสินเชื่อจะพิจารณาตามหลัก 7 C's การวิเคราะห์สินเชื่อ (Keong, 2012: 82)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อระบบการบริหารสินเชื่อของสหกรณ์อิสลาม ตั้งแต่ขั้นตอนการพิจารณาค่าขอสินเชื่อ การอนุมัติสินเชื่อ และการติดตามและเร่งรัดหนี้ รวมทั้งผลิตภัณฑ์สินเชื่อตามหลักชะรีอะฮ์ ตลอดจนศึกษาการดำเนินและปัญหาการบริหารสินเชื่อของสหกรณ์อิสลาม จะทำให้ทราบว่าสมาชิกมีความเข้าใจในกระบวนการสินเชื่อมากน้อยเพียงใด เพื่อนำเสนอแนะนโยบายการพัฒนาการรับรู้เกี่ยวกับสินเชื่อ และท้ายที่สุดสามารถลดปัญหาหนี้เสียต่อไป

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.3.1 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อระบบการบริหารสินเชื่อของสหกรณ์อิสลามปีนา จำกัด

1.3.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อระบบการบริหารสินเชื่อของสหกรณ์อิสลามปีนา จำกัด

1.3.2 เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารสินเชื่อของสหกรณ์อิสลามปีนา จำกัด

1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญและประโยชน์ ดังนี้

1.4.1 สามารถทราบถึงความหมายและบทบาทผู้ดีอิสลามเกี่ยวกับสินเชื่อ ตลอดจนรูปแบบการนำปฏิบัติใช้ของสถาบันการเงินอิสลาม

1.4.2 สามารถทราบถึงระบบสินเชื่อของสหกรณ์อิสลามป็นา จำกัด ตามความคิดเห็นของสมาชิกสหกรณ์

1.4.3 สามารถทราบถึงการดำเนินงานด้านผลิตภัณฑ์สินเชื่อตามหลักกฎหมายอิสลามของสหกรณ์อิสลามป็นา จำกัด

1.4.4 สามารถทราบถึงปัญหาและแนวทางการบริหารสินเชื่อของสหกรณ์อิสลามป็นา จำกัด

1.4.5 สามารถนำผลจากการศึกษาไปเสนอแนวทางการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาการบริหารสินเชื่อที่เหมาะสมให้แก่สหกรณ์อิสลาม

1.4.6 ผลการศึกษาอาจใช้เป็นแนวทางหรือหลักฐานอ้างอิงสำหรับผู้สนใจเรื่องนี้ได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษา ระบบสินเชื่อ และศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารสินเชื่อของสหกรณ์อิสลามป็นา จำกัด ในการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตการวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาระบบสินเชื่อของสหกรณ์อิสลามป็นา จำกัด : การดำเนินงานและปัญหา โดยผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาระบบการบริหารสินเชื่อ และสัญญาสินเชื่อที่มีการปฏิบัติใช้ในสหกรณ์อิสลามป็นา จำกัด ได้แก่ มุรออะหะฮ

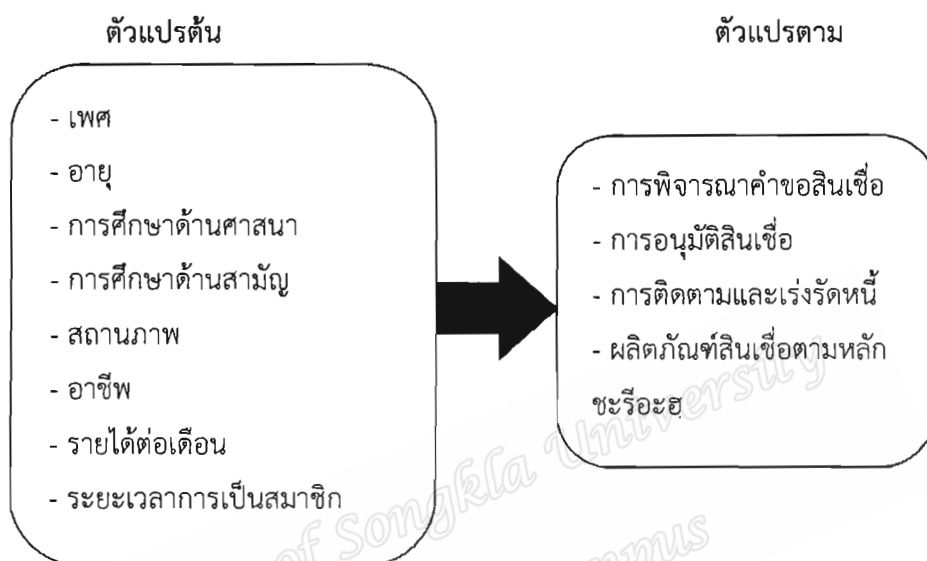
1.5.2 ขอบเขตด้านประชากร

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของประชากรที่จะศึกษา คือ สมาชิกสหกรณ์อิสลามป็นา จำกัด ทั้งหมด 3 สาขา ได้แก่ สาขายะลา สาขาปัตตานี และสาขานราธิวาส เป็นการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม เจ้าหน้าที่สหกรณ์และประธานกลุ่ม เป็นการศึกษาโดยใช้แบบสนทนากลุ่ม

1.6 กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น และตัวแปรตาม ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่จะศึกษาโดยแยกเป็นตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ซึ่งได้มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาด้านศาสนาและสามัญ สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาการเป็นสมาชิก และตัวแปรตาม ได้แก่ การพิจารณาค่าขอสินเชื่อ การอนุมัติสินเชื่อ การติดตามและเร่งรัดหนี้ และผลสัมฤทธิ์สินเชื่อตามหลักชะรีอะฮ์

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ดังต่อไปนี้

1.7.1 การปริวรรตอักษรอาหรับ - ไทย ผู้วิจัยใช้รูปแบบของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และอาหรับ - อังกฤษ ผู้วิจัยใช้รูปแบบของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกา

1.7.2 การแปลความหมายอายะฮ์อัลกุรอาน ผู้วิจัยจะยึดพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน พร้อมคำแปลเป็นภาษาไทยของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย ซึ่งพิมพ์เผยแพร่โดยศูนย์กษัตริย์พะยัค เพื่อการพิมพ์อัลกุรอานเป็นหลักในการแปล

1.7.3 การอ้างอิงอัลกุรอาน ผู้วิจัยจะใช้การอ้างอิงโดยระบุชื่อสุเราะฮ์และลำดับอายะฮ์ เช่น (อัลฟาตีหะฮ์ อายะฮ์ที่ 2) หมายถึง สุเราะฮ์อัลฟาตีหะฮ์ อายะฮ์ที่ 2

1.7.4 การกล่าวถึงโองการในอัลกุรอาน ผู้วิจัยจะใช้คำว่าอายะฮ์เพื่อทับศัพท์เต็มไว้

1.7.5 การอ้างอิงอัลหะดีษ ผู้วิจัยจะอ้างผู้บันทึกอัลหะดีษและหมายเลขอัลหะดีษ โดยเขียนไว้หลังตัวบทและความหมายเช่น (Muslim, 2008: 1157)

1.7.6 การอ้างอิงข้อความอื่นที่นอกเหนือจากอัลกุรอานและหะดีษ หากเป็นการคัดลอกข้อความมาทั้งหมดผู้วิจัยจะอ้างอิงแบบนาม-ปี (Author- Date) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าในวงเล็บ ()

1.7.7 การแปลตำราหนังสือและเอกสารต่าง ๆ จากภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยจะแปลความหมายโดยภาพรวม แต่จะยังรักษาความหมายเดิมของข้อความอย่างสมบูรณ์ที่สุด

1.7.8 เครื่องหมาย ﴿...﴾ วงเล็บดอกไม้ ใช้สำหรับอายะฮ์อัลกุรอาน

1.7.9 เครื่องหมาย “.....” เป็นเครื่องหมายที่ใช้สำหรับการแปลความหมายของอัลกุรอานและอัลหะดีษ ตลอดจนคำพูดของนักวิชาการที่นำมาอ้างอิง

1.7.10 ((...)) วงเล็บปีกคู่ใช้สำหรับตัวบทอัลหะดีษ

1.7.11 (...) วงเล็บเดี่ยวใช้สำหรับการเขียนอ้างอิงและอธิบายศัพท์ที่สำคัญ

1.7.12 สัญลักษณ์ ﷻ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “สุบฮานะฮ์วะตะอะลา” เป็นคำสรรเสริญต่อเอกองค์อัลลอฮ์ แปลว่า อัลลอฮ์ผู้มหัศจรรย์เป็นคำที่มุสลิมใช้กล่าวยกย่องและสรรเสริญพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ หลังจากที่ได้พาดพิงถึงนามพระองค์

1.7.13 สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “ศ็อลัลลอลุฮุอะลัยฮิ วะสัลลัม” ซึ่งมีความหมายว่า “ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานความโปรดปรานและความสันติแก่ท่าน” เป็นคำที่มุสลิมใช้หลังจากได้มีการพาดพิงถึงศาสนทูตมุหัมมัด ﷺ

1.7.14 สัญลักษณ์ ﷺ เป็นคำขอพรภาษาอาหรับมาจากคำว่า “อะลัยฮิสลาม” หมายถึง ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานความสันติแก่ท่าน เป็นคำที่ใช้หลังจากได้มีการกล่าวถึงท่านศาสนทูตหรือเราะสุลท่านอื่นยกเว้นศาสนทูตมุหัมมัด ﷺ หลังจากที่มีการกล่าวถึง

1.7.15 สัญลักษณ์ ﷺ เป็นคำขอพรภาษาอาหรับมาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮุอันฮุ” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงโปรดปรานแก่เขา” ใช้หลังจากพาดพิงถึงนามของอัครสาวกผู้ชายหนึ่งคน

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.7.1 สินเชื่อ คือ สัญญาทางการเงินอิสลามที่สถาบันการเงินอิสลามใช้ในการให้บริการสินเชื่อแก่ลูกค้า กล่าวคือ การทำสัญญาระหว่างผู้ขาย (เจ้าหนี้) และผู้ซื้อ (ลูกหนี้) โดยที่ผู้ขายจะขายสินค้าให้แก่ผู้ซื้อด้วยราคาต้นทุนบวกกำไร และมีการกำหนดให้ผู้ซื้อชำระคืนค่าสินค้านั้นในอนาคตเป็นงวด ๆ ตามที่ทั้งสองฝ่ายได้ข้อตกลงกัน โดยที่มาของผลตอบแทนนั้นปราศจากดอกเบี้ย

1.7.2 กำไร คือ ส่วนต่างที่ได้รับจากการทำสัญญาซื้อขายสินค้าและบริการของสหกรณ์อิสลาม โดยการทำสัญญาซื้อขายนั้นกระทำแบบสินเชื่อตามบทบัญญัติอิสลาม

1.7.3 สหกรณ์อิสลาม คือ องค์กรของบรรดาบุคคลที่ทำงานรวมกลุ่มกันโดยสมัครใจในการดำเนินวิสาหกิจที่พวกเขาเป็นเจ้าของร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็น และร่วมกันสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ด้วยการปฏิบัติที่ยึดมั่นตามหลักการคำสอนของศาสนาอิสลาม

1.7.4 สมาชิกสหกรณ์ คือ ผู้ที่มีหุ้นส่วนในสหกรณ์ โดยที่สมาชิกจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับ และกฎระเบียบที่สหกรณ์กำหนด หากไม่ปฏิบัติตามหน้าที่แล้ว สมาชิกสหกรณ์ย่อมจะมีความผิด ซึ่งอาจจะถูกลงโทษหรือสมาชิกจะเสียสิทธิ์ในการได้รับผลประโยชน์จากสหกรณ์

1.7.5 ดอกเบี้ย คือ ค่าต่างหรือผลตอบแทนที่ได้รับจากการกู้ยืมเงินระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ หรือการกู้ยืมที่มีการวางเงื่อนไขระหว่างคู่สัญญา

1.7.6 ชะรีอะฮ์ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อัลลอฮ์ทรงบัญญัติไว้สำหรับมวลมุสลิมในเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนาไม่ว่าข้อบัญญัตินั้นจะมาจากอัลกุรอานหรือมาจากอัสสุนนะฮ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่เป็นคำพูด การปฏิบัติ และการยอมรับของท่าน

1.7.7 สถาบันการเงินอิสลาม คือ สถาบันที่เปิดให้บริการทางการเงินซึ่งการดำเนินงานสอดคล้องกับหลักการอิสลาม เป็นสถาบันการเงินที่ปราศจากดอกเบี้ย การพนัน ความไม่แน่นอน และสิ่งต้องห้ามอื่น ๆ ในบทบัญญัติอิสลาม

1.7.8 การเงินอิสลาม คือ ระบบการเงินที่มีลักษณะการทำธุรกรรมทางการเงินที่ไม่ผูกผันกับดอกเบี้ย แต่ใช้หลักการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันในขณะที่การบริการทางการเงิน

1.7.9 ระบบสินเชื่อ คือ ระบบการบริหารสินเชื่อหรือขั้นตอนการบริหารสินเชื่อของสหกรณ์ ตั้งแต่ ขั้นตอนการพิจารณาคำขอสินเชื่อ การอนุมัติสินเชื่อ และการติดตามและเร่งรัดหนี้ ตลอดจนจนการบริหารผลิตภัณฑ์สินเชื่อตามหลักชะรีอะฮ์